

سرمایه اجتماعی بستر ساز اعتماد و همبستگی عمومی

سرمایه اجتماعی مقوله ای است که مولفه های اعتماد عمومی، مشارکت داوطلبانه، هنجارها و آگاهی های اجتماعی را به دنبال دارد.

سرمایه اجتماعی مقوله ای است که مولفه های اعتماد عمومی، مشارکت داوطلبانه، هنجارها و آگاهی های اجتماعی را به دنبال دارد. از این رو کارشناسان ضمن تاکید بر پرهیز از نگاه سیاسی، آن را یکی از مهمترین شاخصه های رشد و توسعه جوامع می دانند.

به گزارش گروه پژوهش و تحلیل خبری ایرنا، انسان موجودی اجتماعی است بنابر این به طور ذاتی در تعامل با دیگران نیازهای خود را برطرف می سازد. از این رو جامعه ای از سرمایه اجتماعی برخوردار است که در آن رابطه دو سویه و چند سویه ای میان مردم و ساختارها برقرار باشد.

در این میان نباید از نقش دولت و نهادهای مدنی در گشودن چنین فضاهایی غافل شد. از طرف دیگر نیز سادگی و انعطاف پذیری در کنار حس اعتماد و اطمینان عمومی در گسترش سرمایه اجتماعی جایگاه مهمی دارد.

موضوعی که «حسن روحانی» رئیس جمهوری هم در سخنان اخیر خود به آن اشاره کرد و سرمایه اجتماعی و اعتماد عمومی را بالاترین ثروت خواند و تاکید کرد: همه این سرمایه های مادی که در جامعه می شماریم، اگر در جامعه مردم به یکدیگر و حکومت اعتماد نداشته باشند و چنانچه رابطه درست بین «مردم»، «مردم و حکومت» و «حکومت و مردم» نباشد و اگر سرمایه اجتماعی نباشد، آیا به قول معروف سنگ روی سنگ بند می شود و می توان جامعه را اداره کرد؟ و آیا در چنین جامعه ای مردم احساس امنیت و آرامش می کنند؟

بیان مفهوم سرمایه اجتماعی، کاربرد آن در افزایش اعتماد عمومی و همچنین راهکارهای توسعه آن، بهانه ای شد تا گروه پژوهش و تحلیل خبری ایرنا با «حسن بهرامنی» روانشناس بالینی و مدرس دانشگاه و «سید حسین موسوی چلک» رئیس انجمن مددکاران اجتماعی ایران گفت و گو کند.

به بیان این کارشناسان، سرمایه اجتماعی، دارایی های یک جامعه به شمار می روند که با بستر سازی مناسب در جهت رشد آن، می توان بر آسیب ها، ناهنجاری ها و جرایم اجتماعی غلبه کرد و جامعه را به در جاده توسعه و پیشرفت حرکت داد.

** سرمایه اجتماعی، بستر ساز اعتماد و امنیت عمومی

موسوی چلک آگاهی، اعتماد و مشارکت اجتماعی را بیشترین مفهوم کاربردی درباره سرمایه اجتماعی عنوان می کند و می گوید: در میان تعاریف مختلف از سرمایه اجتماعی، تعریف «فوکویاما» جامعه شناس مشهورتر است آن جا که سرمایه اجتماعی را به عنوان یک هنجار اجتماعی می داند که همکاری بین دو یا چند نفر یا همان ارتباط متقابل را تقویت می کند.

این جامعه شناس معتقد است شبکه های اجتماعی و جامعه مدنی همه محصول سرمایه اجتماعی هستند و در جامعه ای که جرایم، آسیب های اجتماعی و ناهنجاری ها بالا است، سرمایه اجتماعی پایین خواهد بود از این رو گسترش سرمایه اجتماعی می تواند بستری برای پیشگیری جرایم به شمار رود.

«وجود سرمایه اجتماعی، برای دولت پشتوانه ای است که هر چه این سرمایه بیشتر باشد، آن جامعه خوشبخت تر و سرمایه دارتر است و فقدان آن به همان اندازه می تواند پشت دولت را خالی کند.»

** غلبه بر ضعف های اجتماعی با جهت دهی به سرمایه اجتماعی

بهرامنی روانشناس هم در گفت و گو با پژوهشگر ایرنا، سرمایه اجتماعی را به قدرت مالی تشبیه کرد که هر چقدر این قدرت بیشتر باشد، به همان میزان احساس امنیت و آرامش هم بیشتر خواهد بود.

وی در ادامه بیان داشت: جامعه ای که نیروهای متخصص کارآمد، توانمند و قوی تری داشته باشد در نظام اجتماعی جهانی حرفی برای گفتن و قدرت عمل بیشتری دارد و بر ضعف های مختلف اجتماعی سیاسی خود غالب خواهد بود.

«اما متأسفانه، با بی برنامهگی دولت ها در جهت دهی به این سرمایه، این نیروهای توانمند به انحراف کشیده می شوند و به سمت تولید ناهنجاری حرکت کرده و انواع بزه های مختلف را موجودیت می بخشند؛ به عنوان مثال متخصص کامپیوتری که به سمت کلاهبرداری و اخاذی های اینترنتی کشیده می شود یا پزشک متخصصی که در موقعیت های غیراخلاقی شروع به فعالیت می کند. بنابراین اگر سرمایه های اجتماعی در سمت و سوی صحیح قرار نگیرند نه تنها مفید نیستند بلکه می توانند بسیار مضر و زیانبار عمل کنند.»

** انباشت سرمایه های اجتماعی در طبقه متوسط هر جامعه

تقسیم سرمایه های هر جامعه به سرمایه مالی و اجتماعی، موضوعی بود که بهرامنی به آن اشاره کرد و گفت: از

دیدگاه روانشناسی، سرمایه های مالی هر جامعه شامل تجهیزات، فناوری و ابزار و ادواتی هستند که بستر ساز توسعه صنعتی به شمار می روند و در کنار سرمایه های اجتماعی یا انسانی معنای واقعی پیدا می کنند. نیروی کار یا فردی که در طبقه بندی های اجتماعی جدید، طبقه متوسط جامعه به حساب می آیند که بخش اعظم جامعه را تشکیل می دهند.

به بیان این روانشناس، طبقه متوسط جامعه، نیروهای متخصص و کارآمد آن جامعه به شمار می روند که هر چه این سطح در جامعه افزایش یابد آن جامعه متری تر، پیشرفته تر و توانمندتر خواهد بود. پس سرمایه های اجتماعی، نیروهای کاری هستند که بیشترین بار خدمات اجتماعی را به دوش می کشند.

****فzاسازی، راهکار کارایی تر**

به اعتقاد کارشناسان، جامعه ای که سرشار از سرمایه اجتماعی کارآمد باشد مدیریت بر آن سخت تر است؛ بهرامنی در ادامه این جمله ، افزود: کسی که وارد این طبقه اجتماعی می شود، به این دلیل که وقت و انرژی خود را در راه توانمندسازی علمی و اقتصادی دولت مربوطه صرف کرده است، توقع ها و انتظاری را طلب می کند؛ درآمد متناسب، رفاه اجتماعی خوب، حمایت های اجتماعی و داشتن موقعیت شغلی مناسب و امکاناتی که زندگی را برایش راحت کند. فراهم نشدن زمینه فعالیت سرمایه های اجتماعی بستری برای فرار مغزها است و مهمترین وظیفه دولتمردان این است که زمینه رفاه و کار را برای سرمایه های اجتماعی آن جامعه فراهم کنند.

به گفته این کارشناس با در نظر گرفتن بیمه های خدمات درمانی، سکونت خوب، امکانات رفاهی و تفریحی مناسب، درآمد مطلوب و مکان های مناسب کاری، نبود زیر ساخت های کار و فعالیت مناسب در داخل کشور، باعث شده است کشورهای صنعتی با ارایه انواع فرصت های رفاهی و کاری، برگزیدگان المپیادهای علمی ما را جذب کنند؛ افرادی که چکیده علمی یک نسل یا جامعه هستند و قوی ترین سرمایه های اجتماعی ما به شمار می روند.

به توصیه بهرامنی، سیاستمداران با اندکی برنامه ریزی و فراهم کردن امکانات، دغدغه های سرمایه های اجتماعی و متخصص را کاهش خواهند داد تا با آرامش و اعتماد بیشتری وارد بازار کار و پیشرفت شوند. پس وظیفه دولتمردان ایجاد فضای امن روانی برای سرمایه های اجتماعی است تا بتوانند در کمال آرامش فعالیت کنند.

وی همچنین به نقش تفکرهای سیاسی جامعه بر سمت و سو دادن به حرکت های اجتماعی و نیروهای متخصص اشاره کرد و گفت: در زمان جنگ، روند سیاسی اجتماعی کشور مجبور شد نیروها را به سمت نظامی بودن سوق دهد و بنابر موقعیت سیاسی خاص ایجاد شده، نیروهای متخصص به سمت تسلیحات و تجهیزات نظامی گرایش پیدا کردند. با پایان یافتن جنگ، توجه به سمت رفع نیازهای در اثر جنگ معطوف شد . پس روند سیاسی اجتماعی حاکم، سمت و سوی حرکت نیروهای متخصص را مشخص می کنند؛ سمت وسویی که تابع دولت است.

****سازمان های مردم نهاد بستر ساز توسعه سرمایه**

موسوی چلک هم با اشاره به این مطلب که مشارکت یکی از مولفه های سرمایه اجتماعی است که اعتماد عمومی را به دنبال دارد تاکید کرد: نباید فراهم شدن بستر توسعه سرمایه های اجتماعی را بر گردن دولت انداخت بلکه شبکه های رسمی و غیر رسمی، سازمان های مردم نهاد و سایر نهادهای غیردولتی هم در گسترش سرمایه اجتماعی سهیم هستند.

ضرورت توجه بیشتر به سرمایه های اجتماعی هر جامعه موضوعی است که این جامعه شناس به آن اشاره و تصریح کرد : سرمایه اجتماعی همدلی و مشارکت محلی را افزایش می دهد. سازمان های غیر دولتی بیشتری شکل می گیرد. تعاملات بین مردم و دولت ها با سرمایه اجتماعی افزایش می یابد و صمیمیت ایجاد می کند. همچنین سرمایه اجتماعی پیوستگی آفرین است و جامعه ای که پیوستگی در آن بیشتر باشد آسیب پذیری کمتری دارد.

**** تاثیر روند سیاسی جامعه**

تاثیر مستقیم روند سیاسی جامعه بر راکد ماندن یا فعال شدن سرمایه های اجتماعی یک جامعه نیز موضوع دیگری بود که موسوی چلک به آن پرداخت و گفت: در هر جامعه ای که دولت ها بستر را برای مشارکت و اعتماد فراهم می کنند، اعتماد اجتماعی بالا می رود و در این شرایط آن جامعه مسیر بهتری را طی می کند.

«مشکلی که در جامعه کنونی داریم این است که گاهی غلبه نگاه سیاسی در حوزه اجتماعی، باعث می شود که از سرمایه اجتماعی غفلت کنیم و مشارکت مردم را به عنوان سرمایه قلمداد نکنیم. به همین دلیل ریشه بسیاری از مشکلات جامعه، ندیدن وجوه اجتماعی جامعه است.»

این کارشناس اظهار کرد: این مباحث را افرادی که درک مهمی از مدیریت همراه با شفافیت داشته باشند به خوبی درک می کنند و اجازه نمی دهند که سرمایه اجتماعی تحت الشعاع نگاه های سیاسی آنان قرار بگیرد و آن را به عنوان یک فرصت برای جامعه تلقی می کنند. می دانند که یکی از عملکردهای سرمایه اجتماعی، فراهم شدن موجبات توسعه و عاملی برای ارتقا جامعه است.

تعاریف جامعه شناسان و روانشناسان حاکی از این امر است که در غیاب سرمایه اجتماعی، پیمودن راه های توسعه و

تکامل فرهنگی و اقتصادی ناهموار و دشوار خواهد بود و سایر سرمایه ها اثربخشی خود را از دست می دهند. همچنین گویای این مطلب است که وجود و میزان سرمایه اجتماعی در هر جامعه ای، نشان دهنده میزان اعتماد عمومی افراد به یکدیگر است و موجب آسان شدن کنش های اجتماعی می شود. از این رو شناسایی عوامل موثر در تقویت یا تضعیف سرمایه اجتماعی اهمیت بسزایی دارد. باید دانست بها دادن به ارزش ها و عملکردهای سرمایه های اجتماعی یک جامعه فارغ از نگاه های سیاسی و جانبدارانه، بسترساز توسعه سرمایه اجتماعی و فراهم نشدن زمینه فعالیت سرمایه های اجتماعی، بی اعتمادی و منفعل شدن سایر سرمایه های یک جامعه را به همراه دارد.